Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1929-07-09, iš Zalcburgo – į Būgius

Miela, miela, mylima Vanduk!

Miela, miela, mylima Vanduk!

Jau tiek laiko praėjo, o aš tau dar nė žodelio neparašiau! [1]

Bet viskas eina tokiu tempu, taip daug bėginėjimo [2] – ir nervų! Tiek to! Iki šiol laikiausiu, bet nuo vakar dienos pasidarė baisiai liūdna… Vakar atvažiavom į Berchtesgaden [3] – ir apsinakvojome toj pačioj vietoj, kur pernai, – pas vokietį su centimetru [4]. Dangus baisiai apsiniaukęs, lyja ir liūdna liūdna. Kaip baisiai liūdna, kad Tavęs nėra. Ypač – kai gavau tavo atvirutę pas konsulą – kam aš važiavau! Dabar esame Salzburge [5] – iš Berchtesgadeno, už poros valandų važiuojame į Vieną. Visi kiti nuėjo pilies žiūrėti, aš pasilikau pirkti bilietų – ir naudojuos proga tau parašyti. Kompanija šiaip imant šįmet geresnė, negu pernai, visi klauso – viską išpildo, ką pasakysi, nėra jokių skirtingų interesų. [1v] // [1r] //

Vicė [6] – geras žmogus. Ir Dvarionaitė [7] visur ir visuomet prisitaiko. Iki šiol dar nebuvo jokio konflikto, jokio nesusipratimo, jokio nepasitenkinimo. Bet čia jau dvi dienos, kaip man pasidarė baisiai liūdna, aš dabar tyliu vienas, ir tai, žinoma, atsiliepia ir į bendrą ūpą. Ką gi aš padarysiu, jei man verkt norisi, kai jie visi dainuoja!

Tavo telegramą gavau dar Berlyne, bet dešrų iki šiol dar negavau [8]. Kažin ar bepavyks – galas jų nematė. Dabar man taip noris namo – namo! Ir be Tavęs aš jau daugiau niekur nebevažiuosiu! [2v] // [2r] //

Tu nebijok, Vanduk, kelionėj aš būsiu labai atsargus ir nieko blogo neatsitiks. Tik, galimas daiktas, kelionė į kalnus visiškai nenusiseks, – labai daug sniego, lyja, šalta.

Kaip mūsų mažuliukas Daliukėlis – taip aš jo pasiilgau! Pabučiuok nuo manęs, paglostyk, priglausk!

Tu žinok, Vanduk, kad aš apie Tave visuomet galvoju, tik aš negaliu tau rašyti, kai kiti mato. O tokių progų taip maža teturiu.

Bučuoju tave, bučiuoju ir ilgiuosiu Tav –

Baliuk.

Antradienis, 9 Salzburg. [3v] // [3r] //

KOMENTARAI

[1] Balys Sruoga į ekskursiją po Vakarų Europą išvyko 1929-07-03. Su Baliu Sruoga keliavo dvi studentų grupės. „Pirma grupė, išbuvusi Berlyne 5 dienas, vyko į Harzą, Leipcigą, Dresdeną, Saksų Šveicariją, Berlyną – ir namo, užsieniuose praleidusi 17 dienų“ (Balys Sruoga, „Laiškas į Redakciją“, in: *Lietuvos aidas*, Kaunas, 1929-08-13, Nr. 182, p. 6).
Pirmojoje, didesnėje, grupėje keliavusi ekskursantė liudijo: „Mūsų maršrutas buvo: Berlynas – Potsdamas – Leipcigas – Drezdenas – Harco kalnai – Saksų Šveicarija. Grupė buvo nemaža – apie dvidešimt žmonių. Ekskursijoje, prisimenu, dalyvavo Albertas Gerutis, Stasys Jankauskas, Marytė Jazbutytė, Adolfas Nezabitauskas ir kiti. Ekskursijos vadovu, mums pritariant, B. Sruoga išrinko Feliksą Senkų. O pats buvo kelionės siela, pagrindine ašimi“ (Bronė Bagdonienė, „[Atsiminimai apie Balį Sruogą]“, Kaunas, 1971-01-29, in: LLTI TS, l. 2r).

[2] Balys Sruoga studentus supažindino su įžymiomis vietomis Berlyne, Potsdame, Leipcige, Drezdene: „Būtent Berlyne B. Sruoga labai daug pasakojo apie Berlyno universitetą, muziejus, žymesnes miesto vietas. Apsilankėme universitete, jį apžiūrėjome. B. Sruoga mus nuvedė į Senovės muziejų, Tautinę galeriją, Katedrą, į didžiausius Berlyno sodus – Turgarten. Su įdomumu pabuvojome viename iš gražiausių ir puikiausiai sutvarkytų pasaulyje zoologijos sodų – Berlyno zoologijos sode. Prisimenu vieną įdomų paviljoną, pastatytą senovės Egipto stiliumi. Tais laikais buvo madinga puošti ir dekoruoti pastatus egiptietišku stilium. Į Berlyną atvykome tą dieną, kai lygiai prieš dešimt metų buvo pasirašyta Versalio sutartis. Vakare mieste matėme įspūdingą jaunimo demonstraciją, protestuojančią prieš sunkiąsias Versalio sutarties sąlygas. Kaip vėliau sužinojome, tokios demonstracijos vykdavo kiekvienais metais. Matėme ir Frydricho Didžiojo paminklą.
Potsdame B. Sruoga labai daug pasakojo apie Frydrichą Didįjį, apie jo mylimąją mergaitę Sanssouci. Su malonumu apžiūrėjome puošniausius Frydricho Didžiojo rūmus Sanssouci, taip pavadintus jo mylimosios garbei. Nepaprastai susidomėję apžiūrėjome malūną, esantį už karališkųjų rūmų sodų gyvatvorės, apie kurį pasakojamas labai gražus padavimas. Frydricho Didžiojo laikais už jo rūmų stovėjo malūnas. Malūnininkas dirbo dieną naktį, neduodamas miegoti valdovo mylimajai mergaitei Sanssouci. Frydrichas Didysis paliepė malūnininkui nugriauti malūną ir nebemalti. Malūnininkas atsakęs, jog nugriautų, jeigu nežinotų, kad yra teisingas teismas. Iškilo byla, kurią laimėjo malūnininkas, o pats malūnas tapo Vokietijos teismo teisingumo simboliu.
Leipcige buvome Valstybiniuose teismo rūmuose. Apsilankėme ir garsiojoje Leipcigo mugėje, kurioje tarp daugelio paviljonų išsiskyrė penkių aukštų gaublio formos paviljonas. Mieste taip pat apžiūrėjome „Tautų mūšio“ (mūšis įvyko 1813 metais ir jame žuvo virš 130 tūkstančių žmonių) paminklą.
Drezdene B. Sruoga mus nuvedė į Cvingerį – žymiausią Saksonijos muziejų iš valdovų saksų laikų. Matėme garsiąją Siksto „Madoną“ (jai buvo paskirtas ištisas kambarys), nepaprastus saksų turtus. Muziejuje matėme daug Rusijos carų padovanotų brangenybių. Ypač įsiminė viena Jakaterinos II-osios dovana – staliukas, kurio viršus ir rašymo reikmenys gryno izumrudo. Drezdeną B. Sruoga ypatingai mėgo, todėl pasakojo apie jį ypač daug. Buvome valdovų buveinėje. Drezdene aplankėme įdomią vandens ir garo parodą. B. Sruogos dėka apsilankėme pas Šveicarų konsulą, kuris mus visus apdovanojo saldumynų maišeliais. Besilankydami Drezdene, pietavome pas alaus fabriko direktorių ir šokių salėje „Barberina“, kurios parketas pagamintas iš viso pasaulio medžių atraižų“ (Bronė Bagdonienė, „[Atsiminimai apie Balį Sruogą]“, Kaunas, 1971-01-29, in: *LLTI TS*, l. 2r).
Ekskursantai prisiminė daugiau kelionės įspūdžių iš Berlyno ir Miuncheno: „Berlynas – didžiulis miestas. Jame apie 4 milijonai gyventojų, vadinasi, apie dukart tiek, kiek visoj Lietuvoj. Nematyt jo nei krašto, nei galo. Bet čia mes ilgai nesustojome. Toks didelis miestas – dar paklysti galima. Velnias jo nemato. Apžiūrėję Zoo (Zoologijos sodą) su visokiais žvėreliais: drambliūkščiais, tigrais, leopardais, krokodilais, žirafom, zebrais, kupranugariais, čerepokais, visokiais arkliukais, įvairiais gyvulėliais, suvežtais iš viso svieto, prisivažinėję po žeme, viršum žemės ir viršum namų, išvažiavome toliau.
Atvažiavome į Müncheną. Münchenas yra pietų Vokietijos miestas: daug didesnis ir gražesnis už mūsų Kauną. Tai labai senas, labai gražus ir labai šventas miestas. Münchene mes jautėmės kaip šventieji: Müncheno stud. lietuviai atvežė mus į gerą viešbutį, generalinis Lietuvos konsulas p. Plüger mus vaišino, apdovanojo dovanom… O visam pasauly garsiojo Müncheno alaus skanumą tinkamai įvertins tik tas, kas jo išgėrė tiek, kiek mes išgėrėm Münchene per 4 dienas. […]
Na, be to, kad nebūtume sėmęsi ir dvasiško peno: lankėm muziejus, paveikslų galerijas, teatrą. Münchenas iš senovės meno miestas. Čia matėm didžiųjų pasaulio dailininkų paveikslus: Rubenso, Rafaelio, M. Angelo ir daug kitų. Be to, matėme senovės Aigipto mumijas, sarkofagus (grabus), graikų vazas ir statulas“ (Antanas Venclova, „Mūsų studentų ekskursija į Europos Vakarus“, in: *Jaunimas*, Kaunas, 1929-09, Nr. 18, p. 266).

[3] „Keturias dienas išbuvę Münchene, atpyškėjom į patį Pietų Vokietijos kraštą – Berchtesgadeno miestelį. Geras miesčiukas, iš visų pusių apsuptas Alpių. Dar geresnis visam pasauly gražiausias Karaliaus ežeras, kuris kiekvienam, kuris jį mato, smegenyse įstrigęs lieka visam amžiui. Ežeras nepaprastai gražioj vietoj: iš visų pusių Alpių kalnai, stačios uolos, miškai. Žalias vanduo“ (Antanas Venclova, „Mūsų studentų ekskursija į Europos Vakarus“, in: *Jaunimas*, Kaunas, 1929-09, Nr. 18, p. 266).
Vėliau ekskursijos dalyvis Antanas Venclova pirmąjį įspūdį dar patikslino: „Atvažiavę į nuostabaus grožio miesčiuką Berchtesgadeną, visą paskendusį gėlėse, nė vienas nežinojom, kad šituose kalnuose ties stebuklingais ežerais Kenigze ir Oberze, kuriuose taip poetiškai atsispindi snieguotos Vacmano ir septynių jo vaikų viršūnės, bus įrengtas vadinamasis Hitlerio „erelio lizdas“, antroji Vokietijos diktatoriaus rezidencija; čia jis planuos savo grobiamuosius žygius ir kruvinus nusikaltimus. Dabar plaukiojome motorine valtimi po Karališkąjį ežerą, žiūrėjom į mėlynas bangas, į vandenį, apjuostą tamsiai žalių aukštų eglių, į sidabriniais siūlais nuo kalnų besidriekiančius krioklių kaspinus, į tolimoj padangėj sustingusias, saulėlydžio ugny žėrinčias Alpių viršūnes. Pasaulis atrodė neapsakomai gražus ir turtingas. Kelionė kas žingsnis praverdavo tiek žmogaus proto ir rankų, tiek gamtos sukurtą grožį. Viską norėjos įsidėti į širdį, kad nė vienas kelionėje pamatytas miesto ar gamtos bruožas nebeišnyktų ir šviestų kaip džiaugsminga svajonė. Ji gali nublukti ir nutolti, bet ir vėl grįžta atmintin nauju džiaugsmu nešina…“ (Antanas Venclova, „Kelionė į Vakarus“, in: *Jaunystės atradimas*, Vilnius: Vaga, 1966, p. 128–129).

[4] Ekskursijos metu pasitaikė ir nesusipratimų dėl nakvynės: „Sruoga net iki smulkmenų buvo numatęs mums kelionės maršrutą, net kur turėtume apsistoti nakvoti. Tiktai nenumatė to, kad mes nepataikysim į nakvynės vietą, nes patys vokiečiai labai mėgsta vaikščioti. Jie, žinoma, labiau prityrę, iš įvairių kitų Vokietijos vietų atvyksta į Harcą, iš Harco – vėl kitur. Na, ir jie visada mus pralenkia. Ateinam į nakvynės vietą – jau nakvynės nebėr. Reikėjo kaip nors – ar vienaip, ar kitaip – manytis. Vieną kartą net teko pašiūrėje ant šieno nakvoti. Būtų gerai ant šieno, jeigu to šieno būtų daugiau buvę, bet buvo labai plona jo paklota. Na, tai tiktai šibas“ (Bronė Bagdonienė, „[Atsiminimai apie Balį Sruogą]“, Kaunas, 1971-01-29, in: *LLTI TS*, l. 3r).

[5] „Iš ten [Berchtesgadeno miestelio] leidžiamės į Austriją. Visur kalnai. Vietomis kalnų viršūnėse baltuoja sniegas. Pirmas Austrijos miestas, kuriame tenka būti, – Salzburgas. Senoviška XI a. pilis ant aukšto kalno, į kurį užkelia tam tikru keltuvu, puikus kalnų vaizdas, blogi pietūs už kelis šilingus…“ (Antanas Venclova, „Mūsų studentų ekskursija į Europos Vakarus“, in: *Jaunimas*, Kaunas, 1929-09, Nr. 18, p. 266).

[6] Viktorija Gravrogkaitė-Švambarienė (1896–1974), bajoraitė, biologijos mokytoja. Balio Sruogos studijų Vokietijoje bičiulė, išvykų į Bavarijos Alpes, Saksonijos Šveicariją bendrakeleivė.

[7] Julė Dvarionavičaitė vyko į ekskursiją 1930 m.

[8] Ekskursantai kuprinę su dešromis netyčia paliko Kauno geležinkelio stotyje: „Vos tik išvažiavom, kažin kam topt į galvą: užmirštas stoty didelis dešrų transportas. Dėl tos nelaimės kažin kas pradėjo verti“ (Antanas Venclova, „Mūsų studentų ekskursija į Europos Vakarus“, in: *Jaunimas*, Kaunas, 1929-09, Nr. 18, p. 266). Vokietijoje toks lietuviškas maistas laikytas delikatesu: „Docentas mus informavo, ką būtinai turėtume pasiimti į kelionę: kuprines, vinimis kaustytus batus, vilnones kojines ir t. t.
– Jeigu norit, įsidėkit lašinių ar lietuviško skilandžio, nes Vokietijoje sunku su riebalais, – pridūrė.
Iš tiesų vėliau, kai važiavome traukiniu ir valgėm lietuviškas dešras, vokiečiai labai stebėjosi (Vokietija dar nebuvo atsikvėpusi nuo praėjusio karo metų)“ (Bronė Bagdonienė, „[Atsiminimai apie Balį Sruogą]“, Kaunas, 1971-01-29, in: *LLTI TS*, l. 1r).